

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی

شناخت و تحلیل ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه

استاد راهنما:

دکتر مظفر چشمه سهرابی

استاد مشاور:

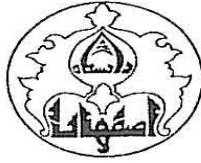
دکتر عباس حری

پژوهشگر:

شهناز خزایی

آبان ماه ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم کتابداری و اطلاع رسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی

خانم شهناز خزائی

تحت عنوان

شناخت و تحلیل ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه

در تاریخ ۱۳۹۱/۰۹/۹ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه

دکتر مظفر چشمه سهرابی

با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا

۲- استاد مشاور پایان نامه

دکتر عباس حری

با مرتبه‌ی علمی استاد امضا

۳- استاد داور داخل گروه

دکتر ابراهیم افشار زنجانی

با مرتبه‌ی علمی استادیار امضا

۴- استاد داور خارج از گروه

دکتر ابوالقاسم نوری

با مرتبه‌ی علمی استاد امضا

امضای مدیر گروه

۱۳۹۱، ۸، ۲۹

تقدیم به:

پدر و مادرم؛

و خواهر و برادرهای عزیزم،

که جایگاه ایشان، همواره مایه دلگرمی من است.

پاسکزاری

پس از شکر نعمت های پروردگارم؛

از راهبانی های ارزنده و بی دریغ استاد ارجمند جناب آقای دکتر عباس حری که مشاور این

پیمان نامه بودند و افتخار استعاده از راهبانی ایشان را داشته ام، پاسکزارم.

از استاد راهبانی این پیمان نامه جناب آقای دکتر مظفر چشمه سهرابی بخاطر سه صدر و راهبانی های

راحتشای ایشان بسیار پاسکزارم.

از تمامی اساتید محترم که با صبر و بزرگواری به بنده در انجام و نگارش این پیمان نامه یاری رسانیده اند

و بویژه داوران محترم آقایان دکتر ابوالقاسم نوری و دکتر ابراهیم افشار زنجانی تشکر می نمایم.

از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه رازی به دلیل همکاری صمیمانه در انجام پیمان نامه و حمایت از

این کار پاسکزاری می نمایم.

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی و تحلیل ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه بوده است. پژوهش به روش توصیفی پیمایشی انجام گرفته و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده است. برای پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده و مقدار آن $0/933$ بدست آمد. جامعه آماری این پژوهش اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی در سال تحصیلی $1389-1390$ بود و 109 نفر از آنان به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. تجزیه و تحلیل یافته‌ها با استفاده از نرم افزار اس. پی. اس. اس. (ویرایش 18) انجام شده و برای تحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی و آزمون‌های غیر پارامتریک کروسکال والیس و مان ویتنی استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی کمتر از میانگین فرضی مورد انتظار است. میانگین ارتباطات رسمی آن‌ها ($2/87$) بیشتر از ارتباطات غیر رسمی ($2/51$) است. میانگین استفاده از ابزارهای ارتباطی ($2/33$) کمتر از میانگین فرضی است. مهارت‌های فردی مورد نیاز آنان در برقراری ارتباط علمی ($3/71$) بیش از حد متوسط و میزان رضایت از امکانات و شرایط موجود در دانشگاه ($2/47$) کمتر از حد متوسط است. مهمترین انگیزه آنان در ارتباط علمی افزایش کیفیت تولیدات علمی است و بیشترین ارتباطات علمی آن‌ها با افراد هم رشته‌شان می‌باشد. ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی حوزه‌های مختلف مورد بررسی متفاوت بوده و تفاوت‌هایی نیز بر مبنای عوامل جمعیت‌شناختی آنان وجود دارد. اعضای هیأت علمی حوزه‌های علوم پایه و فنی و مهندسی بیشتر از حوزه‌های ادبیات و علوم انسانی و علوم اجتماعی از منابع اطلاعاتی خارجی و ابزارهای نوین ارتباطی استفاده کرده و ارتباط بیشتری با متخصصان خارج از کشور دارند. تأثیر عوامل جمعیت شناختی بر مولفه‌های ارتباطات علمی رسمی، غیر رسمی، دلایل برقراری ارتباط و همکاران اصلی در ارتباطات علمی بیش از سایر مولفه‌ها بوده است. در میان عوامل جمعیت شناختی، مدرک تحصیلی و محل و سال اخذ آن تأثیر بیشتری بر ارتباطات علمی آزمودنی‌ها داشته است.

کلید واژه‌ها: ارتباط علمی، اعضای هیأت علمی، دانشگاه رازی، کرمانشاه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱-۱	مقدمه
۲-۱	بیان مسأله پژوهشی
۳-۱	اهمیت و ارزش تحقیق
۴-۱	کاربرد نتایج تحقیق
۵-۱	اهداف تحقیق
۶-۱	سئوال‌های تحقیق
۷-۱	تعاریف و مفاهیم عملیاتی اجزاء تحقیق
۱-۷-۱	تعاریف مفهومی
۲-۷-۱	تعاریف عملیاتی
	فصل دوم: ادبیات مرتبط با موضوع
۱-۲	مقدمه
۲-۲	ارتباط علمی
۱-۲-۲	جایگاه ارتباطات در علم
۲-۲-۲	کارکرد ارتباطات علمی
۳-۲-۲	تاریخچه ارتباطات علمی
۴-۲-۲	انواع ارتباطات علمی
۱-۴-۲-۲	ارتباطات علمی رسمی
۲-۴-۲-۲	ارتباطات علمی غیر رسمی
۵-۲-۲	ابزارها و مجراهای ارتباط علمی
۶-۲-۲	مولفه‌های ارتباط علمی
۱-۶-۲-۲	پژوهشگران
۲-۶-۲-۲	کتابخانه‌ها
۳-۶-۲-۲	ناشران
۷-۲-۲	عوامل تأثیرگذار بر ارتباطات علمی
۱-۷-۲-۲	فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی

عنوان	صفحه
۲-۷-۲-۲. اینترنت	۱۸
۳-۷-۲-۲. جنبش دسترسی آزاد	۱۹
۴-۷-۲-۲. عوامل فردی	۲۰
۵-۷-۲-۲. عوامل محیطی	۲۰
۸-۲-۲. الگوهای ارتباط علمی	۲۱
۱-۸-۲-۲. الگوی اولیه یونیسیست (۱۹۷۱)	۲۱
۲-۸-۲-۲. الگوی یونیسیست (الگوی توسعه یافته و روزآمد)	۲۲
۳-۸-۲-۲. الگوی گاروی و گریفیث	۲۳
۴-۸-۲-۲. الگوی ارتباط علمی و انتقال فناوری اسکات	۲۳
۵-۸-۲-۲. الگوی دانشکده (نا) مرئی زاکالا	۲۴
۶-۸-۲-۲. الگوی بوک، افلاگان و کولز	۲۵
۷-۸-۲-۲. الگوی هارد	۲۵
۸-۸-۲-۲. الگوی شیر و بیردسال	۲۶
۹-۸-۲-۲. الگوی بیورک	۲۶
۹-۲-۲. همکاری علمی	۲۸
۱۰-۲-۲. دانشگاه‌ها و ارتباط علمی	۳۰
۳-۲. پیشینه تجربی پژوهش	۳۰
۱-۳-۲. پژوهش‌های داخلی	۳۰
۲-۳-۲. پژوهش‌های خارجی	۳۳
۴-۲. جمع بندی پژوهش‌های داخلی و خارجی	۴۲
فصل سوم: روش انجام پژوهش	
۱-۳. مقدمه	۴۴
۲-۳. روش پژوهش	۴۵
۳-۳. جامعه آماری	۴۵
۴-۳. حجم نمونه	۴۶
۵-۳. ابزار جمع‌آوری اطلاعات	۴۷
۶-۳. ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها	۴۸

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴۸.....	۱-۴. مقدمه	۴۸
۴۹.....	۲-۴. یافته‌های توصیفی پژوهش	۴۹
۴۹.....	۱-۲-۴. جنسیت	۴۹
۴۹.....	۲-۲-۴. محل اخذ مدرک تحصیلی	۴۹
۵۰.....	۳-۲-۴. آخرین مدرک تحصیلی آزمودنی‌ها	۵۰
۵۱.....	۴-۲-۴. سال اخذ آخرین مدرک تحصیلی آزمودنی‌ها	۵۱
۵۱.....	۵-۲-۴. ترکیب سنی پاسخ‌دهندگان	۵۱
۵۲.....	۶-۲-۴. سابقه عضویت هیأت علمی	۵۲
۵۳.....	۷-۲-۴. مرتبه دانشگاهی پاسخ‌دهندگان	۵۳
۵۴.....	۸-۲-۴. وضعیت استخدامی پاسخ‌دهندگان	۵۴
۵۴.....	۳-۴. یافته‌های تحلیلی پژوهش	۵۴
۵۴.....	۱-۳-۴. پرسش شماره ۱	۵۴
۵۷.....	۲-۳-۴. پرسش شماره ۲	۵۷
۵۹.....	۳-۳-۴. پرسش شماره ۳	۵۹
۶۰.....	۴-۳-۴. پرسش شماره ۴	۶۰
۶۲.....	۵-۳-۴. پرسش شماره ۵	۶۲
۶۶.....	۶-۳-۴. پرسش شماره ۶	۶۶
۶۹.....	۷-۳-۴. پرسش شماره ۷	۶۹
۷۱.....	۸-۳-۴. پرسش شماره ۸	۷۱
۹۲.....	۹-۳-۴. پرسش شماره ۹	۹۲

فصل پنجم: خلاصه، بحث و نتیجه‌گیری

۹۹.....	۱-۵. خلاصه موضوع و روش	۹۹
۹۹.....	۲-۵. پاسخ به سئوالهای پژوهش	۹۹
۱۰۰.....	۳-۵. محدودیت‌های پژوهش	۱۰۰
۱۰۵.....	۴-۵. بحث و پیشنهادها	۱۰۵
۱۰۵.....	۱-۴-۵. پیشنهادات کاربردی	۱۰۵
۱۰۵.....	۲-۴-۵. پیشنهادات پژوهشی	۱۰۵

صفحه	عنوان
۱۰۷.....	پیوست ۱
۱۱۸.....	منابع و مأخذ

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۲۱.....	شکل ۱-۲. الگوی اولیه یونیسیست (۱۹۷۱).....
۲۲.....	شکل ۲-۲. الگوی یونیسیست (الگوی توسعه یافته و روزآمد).....
۲۳.....	شکل ۳-۲. الگوی گاروی و گریفیث.....
۲۴.....	شکل ۴-۲. الگوی ارتباط علمی و انتقال فناوری اسکات.....
۲۴.....	شکل ۵-۲. الگوی دانشکده (نا) مرئی زاکالا.....
۲۵.....	شکل ۶-۲. الگوی هارد.....
۲۶.....	شکل ۷-۲. الگوی شیرر و بیردسال.....
۲۷.....	شکل ۸-۲. الگوی بیورک.....
۴۹.....	شکل ۱-۴. درصد پاسخ دهندگان زن و مرد.....
۵۰.....	شکل ۲-۴. محل اخذ مدرک تحصیلی آزمودنی‌ها.....
۵۰.....	شکل ۳-۴. آخرین مدرک تحصیلی آزمودنی‌ها.....
۵۱.....	شکل ۴-۴. سال اخذ مدرک آزمودنی‌ها.....
۵۲.....	شکل ۵-۴. وضعیت پاسخ‌دهندگان از نظر سنی.....
۵۳.....	شکل ۶-۴. سابقه عضویت هیأت علمی.....
۵۳.....	شکل ۷-۴. مرتبه دانشگاهی پاسخ‌دهندگان.....
۵۴.....	شکل ۸-۴. وضعیت استخدامی پاسخ‌دهندگان.....

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲. مهم‌ترین عوامل موثر بر همکاری علمی از دیدگاه ماتسیچ و مونسی (۱۳۸۱).....	۲۹
جدول ۲-۲. میزان رشد همکاری بر اساس نتایج پژوهش زایمینگ لیو (۲۰۰۳).....	۳۷
جدول ۱-۳. پراکندگی اعضای هیأت علمی در دانشکده‌های مختلف.....	۴۶
جدول ۲-۳. برآورد حجم نمونه و نرخ بازگشت پرسشنامه‌ها.....	۴۶
جدول ۳-۳. ضریب آلفای محاسبه شده برای مولفه‌های اصلی پرسشنامه.....	۴۷
جدول ۱-۴. ترکیب جنسیتی پاسخ‌دهندگان.....	۴۹
جدول ۲-۴. محل اخذ مدرک پاسخ‌دهندگان.....	۴۹
جدول ۳-۴. آخرین مدرک تحصیلی پاسخ‌دهندگان.....	۵۰
جدول ۴-۴. سال اخذ آخرین مدرک تحصیلی پاسخ‌دهندگان.....	۵۱
جدول ۵-۴. ترکیب سنی پاسخ‌دهندگان.....	۵۱
جدول ۶-۴. سابقه عضویت هیأت علمی پاسخ‌دهندگان.....	۵۲
جدول ۷-۴. مرتبه دانشگاهی پاسخ‌دهندگان.....	۵۳
جدول ۸-۴. وضعیت استخدامی پاسخ‌دهندگان.....	۵۴
جدول ۹-۴. ارتباطات رسمی برای دریافت اطلاعات مورد نیاز.....	۵۵
جدول ۱۰-۴. ارتباطات رسمی برای انتشار اطلاعات و یافته‌های علمی.....	۵۶
جدول ۱۱-۴. ارتباطات غیر رسمی برای دریافت اطلاعات مورد نیاز.....	۵۷
جدول ۱۲-۴. ارتباطات غیر رسمی برای انتشار اطلاعات و یافته‌های علمی.....	۵۸
جدول ۱۳-۴. ارتباطات غیر رسمی در نقد و بررسی پیش از انتشار اثر.....	۵۸
جدول ۱۴-۴. مجراها و ابزارهای مورد استفاده در ارتباطات علمی.....	۵۹
جدول ۱۵-۴. مهارت‌های فردی پاسخ‌دهنده.....	۶۰
جدول ۱۶-۴. ویژگی‌های فردی مورد نظر پاسخ‌دهندگان در انتخاب همکار.....	۶۱
جدول ۱۷-۴. وضعیت امکانات مورد نیاز اعضای هیأت علمی.....	۶۲
جدول ۱۸-۴. وضعیت روابط درون سازمانی در دانشگاه رازی.....	۶۳
جدول ۱۹-۴. عوامل موثر بر پذیرش و یا رد طرح پژوهشی.....	۶۴
جدول ۲۰-۴. عوامل بازدارنده فعالیت‌های علمی و پژوهشی در دانشگاه رازی.....	۶۵
جدول ۲۱-۴. دلایل موثر در انتخاب منبع اطلاعاتی و استناد به آن.....	۶۶
جدول ۲۲-۴. دلایل پاسخ‌دهندگان برای انتشار اثر.....	۶۷

عنوان

صفحه

- جدول ۴-۲۳. دلایل پاسخ دهندگان برای برقراری ارتباط علمی ۶۸
- جدول ۴-۲۴. همکاران اصلی پاسخ دهندگان در ارتباطات علمی ۶۹
- جدول ۴-۲۵. فراوانی و درصد دلایل پاسخ دهندگان برای شروع ارتباط علمی ۷۰
- جدول ۴-۲۶. تفاوت در میزان استفاده از پایگاههای اطلاعاتی علمی داخلی برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۱
- جدول ۴-۲۷. تفاوت در میزان استفاده از پایگاههای اطلاعاتی علمی خارجی برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۲
- جدول ۴-۲۸. تفاوت در میزان استفاده از کتابهای تخصصی داخلی برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۲
- جدول ۴-۲۹. تفاوت در میزان استفاده از کتابهای تخصصی خارجی برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۳
- جدول ۴-۳۰. تفاوت در میزان استفاده از مجلات تخصصی داخلی برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۳
- جدول ۴-۳۱. تفاوت در میزان استفاده از مجلات تخصصی خارجی برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۴
- جدول ۴-۳۲. تفاوت در استفاده از صفحات شخصی پژوهشگران برجسته در زمینه مورد نظر برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۴
- جدول ۴-۳۳. تفاوت در میزان مراجعه به کتابخانههای دانشگاه برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۵
- جدول ۴-۳۴. تفاوت در میزان مراجعه به آرشیو و آرشیو فنی سازمانها و مراکز تخصصی برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۵
- جدول ۴-۳۵. تفاوت در میزان استفاده از منابع دسترسی آزاد از طریق اینترنت برای رفع نیاز اطلاعاتی ۷۵
- جدول ۴-۳۶. تفاوت در انتشار آثار و یافتههای علمی از طریق پایگاههای اطلاعاتی علمی خارجی ۷۶
- جدول ۴-۳۷. تفاوت در انتشار آثار و یافتههای علمی از طریق ناشران کتابهای تخصصی داخلی ۷۶
- جدول ۴-۳۸. تفاوت در انتشار آثار و یافتههای علمی در مجلات تخصصی داخلی ۷۷
- جدول ۴-۳۹. تفاوت در انتشار آثار و یافتههای علمی در مجلات تخصصی خارجی ۷۷
- جدول ۴-۴۰. تفاوت در انتشار آثار و یافتههای علمی از طریق سخنرانی در مجامع خارجی ۷۸
- جدول ۴-۴۱. تفاوت در دریافت نظرات متخصصان خارج از کشور ۷۹
- جدول ۴-۴۲. تفاوت در برقراری ارتباط رودررو ۷۹
- جدول ۴-۴۳. تفاوت در برقراری ارتباط از طریق تلفن ۸۰
- جدول ۴-۴۴. تفاوت در برقراری ارتباط از طریق تلفن همراه ۸۰
- جدول ۴-۴۵. تفاوت در برقراری ارتباط از طریق چت و تالارهای گفتگو ۸۰
- جدول ۴-۴۶. تفاوت در تأثیر عامل اشتراکات فرهنگی بر انتخاب همکار ۸۱
- جدول ۴-۴۷. تفاوت در تأثیر عامل نزدیکی جغرافیایی بر انتخاب همکار ۸۲

عنوان

صفحه

- جدول ۴-۴۸. تفاوت در تأثیر عامل شهرت بر انتخاب همکار ۸۲
- جدول ۴-۴۹. تفاوت در مهارت در استفاده و بکارگیری روشهای آماری ۸۳
- جدول ۴-۵۰. تفاوت در مهارت در مدیریت تیمهای تخصصی ۸۳
- جدول ۴-۵۱. تفاوت در میزان رضایت از تعداد کتب تخصصی داخلی موجود ۸۴
- جدول ۴-۵۲. تفاوت در میزان رضایت از تعداد کتب تخصصی خارجی موجود ۸۴
- جدول ۴-۵۳. تفاوت در میزان رضایت از تعداد کارگاههای آموزشی برگزار شده در دانشگاه ۸۵
- جدول ۴-۵۴. تفاوت در میزان رضایت از تعداد جلسات نقد و بررسی برگزار شده در دانشگاه ۸۵
- جدول ۴-۵۵. تفاوت در میزان رضایت از دریافت تازه ترین اطلاعات علمی از همکاران ۸۶
- جدول ۴-۵۶. تفاوت در میزان رضایت از توجه مسئولان دانشگاه به تلاشهای اعضای هیأت علمی ۸۶
- جدول ۴-۵۷. تفاوت در میزان رضایت از روابط فردی و سازمانی موجود در دانشگاه ۸۶
- جدول ۴-۵۸. تفاوت در رضایت از تلاش مسئولان دانشگاه در ایجاد حس تفاهم و اعتماد متقابل در
اعضای هیأت علمی ۸۷
- جدول ۴-۵۹. تفاوت در میزان رضایت از نظارت دقیق علمی بر طرحهای پژوهشی در دانشگاه ۸۷
- جدول ۴-۶۰. تفاوت در میزان موافقت با بازدارندگی عامل عدم دسترسی مناسب به منابع اطلاعاتی
در دانشگاه ۸۸
- جدول ۴-۶۱. تفاوت در اعتقاد به تأثیرگذاری رابطه با مدیران در پذیرش طرحهای پژوهشی ۸۸
- جدول ۴-۶۲. تفاوت در تأثیرگذاری نیاز کاربردی طرح در پذیرش طرحهای پژوهشی ۸۸
- جدول ۴-۶۳. تفاوت در تأثیرگذاری هزینه مورد نیاز در پذیرش طرحهای پژوهشی ۸۹
- جدول ۴-۶۴. تفاوت در میزان ارتباط با اعضای گروه آموزشی ۸۹
- جدول ۴-۶۵. تفاوت در میزان ارتباط با متخصصان هم رشته خارج از کشور ۹۰
- جدول ۴-۶۶. تفاوت در میزان ارتباط با دانشجویان قبلی ۹۰
- جدول ۴-۶۷. تفاوت در میزان ارتباط با موسسات تحقیقاتی داخل کشور ۹۰
- جدول ۴-۶۸. تفاوت در میزان ارتباط با مراکز صنعتی ۹۱
- جدول ۴-۶۹. تفاوت در میزان ارتباط با سازمانها و مراکز دولتی ۹۱
- جدول ۴-۷۰. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوتهای معنادار ارتباطات بر اساس جنسیت ۹۲
- جدول ۴-۷۱. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوتهای معنادار در ارتباطات علمی آزمودنیها بر
اساس آخرین مدرک تحصیلی ۹۳

عنوان

صفحه

جدول ۴-۷۲. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوت‌های معنادار در ارتباطات علمی بر اساس محل اخذ آخرین مدرک تحصیلی.....	۹۴
جدول ۴-۷۳. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوت‌های معنادار در ارتباطات علمی بر اساس سن آزمودنی‌ها.....	۹۵
جدول ۴-۷۴. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوت‌های معنادار در ارتباطات علمی بر اساس مرتبه دانشگاهی آزمودنی‌ها.....	۹۶
جدول ۴-۷۵. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوت‌های معنادار ارتباطات علمی بر اساس سابقه عضویت آزمودنی‌ها در هیأت علمی.....	۹۶
جدول ۴-۷۶. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوت‌های معنادار در ارتباطات علمی بر اساس وضعیت استخدامی آزمودنی‌ها.....	۹۷
جدول ۴-۷۷. نتایج آزمون مان ویتنی در بررسی تفاوت‌های معنادار در ارتباطات علمی بر اساس سال اخذ آخرین مدرک تحصیلی آزمودنی‌ها.....	۹۸

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱. مقدمه

مسائل مرتبط با علم و جامعه علمی و به عبارتی چرخه تولید و نشر علم جایگاه مهمی را در پژوهش‌های دانشگاهی به خود اختصاص داده است. گاروی در سال ۱۹۷۹ ارتباط را جوهره علم نامیده است. با برقراری ارتباط است که اعضای جامعه علمی فرصت می‌یابند تجربیات و یافته‌های علمی و پژوهشی خود را به دیگران منتقل کرده و از تجارب و نظرات آنها بهره‌مند شوند. هرچه بستر این ارتباطات بیشتر فراهم باشد، بر سرعت انتقال و رشد علم افزوده خواهد شد (نقل در: داورپناه، ۱۳۸۶، ص ۱۲).

پژوهشگران در تمامی مراحل کار علمی برای رفع نیازهای خود به برقراری ارتباط علمی^۱ می‌پردازند. از این رو دلایل زیادی را می‌توان پیرامون اهمیت ارتباطات در علم برشمرد. شاید بتوان گفت نتایج پژوهش‌های مرتبط با ارتباطات علمی، روشنگر راه تصمیم‌گیران عرصه علم و تولید کنندگان و مصرف کنندگان تولیدات علمی است. آنچه در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته چگونگی ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی و شناسایی عوامل تأثیرگذار بر این ارتباطات است. در این فصل به معرفی پژوهش در قالب ارائه بیان مسأله پژوهش و بیان اهمیت و ارزش، کاربرد، اهداف و سوالات پرداخته شده است.

۲-۱. بیان مسأله پژوهش

علم در بستری به نام جامعه علمی تولید شده، مورد نقد و بررسی قرار گرفته، و رشد می‌کند. جامعه‌شناسان علم بر اهمیت ارتباطات به عنوان ساز و کار اصلی تکوین و تولید علم تأکید کرده‌اند و پیشرفت علم را بازتابی از نظام ارتباطی آن می‌دانند (محمدی، ۱۳۸۶). انتقال یافته‌های علمی میان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان این یافته‌ها با برقراری ارتباط انجام می‌پذیرد.

ارتباط علمی یکی از انواع ارتباطات است که از طریق بکارگیری روش‌ها و ابزارهای ارتباطی و با هدف تبادل دانش و اطلاعات علمی انجام می‌شود. در تعریف ارتباط علمی دو جنبه ارتباط و محتوای علمی مطرح است. راجرز^۱ به عنوان صاحب‌نظر در حوزه ارتباطات، ارتباط علمی را فرایندی می‌داند که به موجب آن پیام‌های علمی از منبع به گیرنده انتقال می‌یابد. شاونسی^۲ در تعریف دیگری، ارتباط علمی را پدیده‌ای اجتماعی می‌داند که از طریق آن فعالیت خلاق و هوشمندانه یک اندیشمند به دیگری منتقل می‌شود (داورپناه، ۱۳۸۶، ص ۱۱). حری نیز با اشاره به نقش محوری افراد و دانشمندان در ارتباط علمی، این فرایند را به معنای تبادل اندیشه میان مولدان علم یا جریان اندیشه از نقطه‌ای به نقطه دیگر می‌داند، چنین جریانی ممکن است نه تنها بین دو یا چند فرد، بلکه میان دو یا چند رشته علمی یا چند جامعه فرهنگی نیز پدید آید، اما شروع آن از مجرای تولیدات فردی است (حری، ۱۳۸۳).

نتایج پژوهش‌های افرادی مانند منزل^۳ (۱۹۶۷) و شیرر و بیردسال^۴ (۲۰۰۲) نشان می‌دهد که ارتباطات علمی به دانشمندان در دریافت بازخورد و نظر دیگران درباره اثر خود و آشنایی و همگامی با پیشرفت‌های جدید علمی کمک می‌کند و شناخت افراد و گروه‌های تأثیرگذار و بهره‌گیری از آنها را در پی دارد. همچنین عوامل زیادی بر میزان همکاری‌ها و ارتباطات علمی تأثیر گذار است. در منابع و پژوهش‌های مختلف از جنسیت، تجربه کاری، دسترسی به فناوری، فرهنگ، عوامل جغرافیایی، زبان، ویژگی‌های روانشناختی، انگیزه، اعتماد و نظایر این‌ها به عنوان برخی از این عوامل نام برده شده است.

دسته‌بندی‌های مختلفی برای ارتباطات علمی ارائه شده است. از جمله این دسته‌بندی‌ها ارتباطات علمی داخلی و خارجی و رسمی و غیررسمی شناخته شده‌تر هستند. از این بین تقسیم بندی ارتباطات علمی به دو دسته

1. Rogers
2. Shaugnessy
3. Menzel
4. Shearer & Birdsall

کلی رسمی و غیررسمی از گسترش بیشتری برخوردار است و اغلب صاحب‌نظران این حوزه نیز به این دسته بندی قائل هستند.

براساس نتایج پژوهش‌های محققانی مانند هارد^۱ (۲۰۰۰)، گاروی و گریفیث^۲ (۱۹۷۹) و شیرر و بیردسال (۲۰۰۲)، دانشمندان و پژوهشگران، کتابخانه‌ها و ناشران مولفه‌های اصلی در فرایند ارتباطات علمی هستند. بنابراین نقش تعیین کننده‌ای در فرایند ارتباطات علمی دارند. هر یک از این مولفه‌ها جایگاه بسیار مهمی در فرایند رشد علم و ارتباطات علمی ایفا می‌کنند. از این بین پژوهشگران، بعنوان مبدأ و مقصد فعالیت علمی، از اهمیت بیشتری برخوردارند.

بسیاری از متخصصان و پژوهشگران به عنوان اعضای هیأت علمی در دانشگاهها مشغول به کار هستند. این افراد بعنوان اعضای جامعه علمی جایگاه خاصی در ارتباطات علمی دارند. هر یک از آنان روش‌های خود را در ارتباطات علمی دارند و انتظار می‌رود ارتباطات آنان تحت تأثیر عواملی چون مهارت‌های ارتباطی، رشته تحصیلی، گروه همکاران و میزان استفاده از فناوری‌های موجود باشد. ارتباطاتی که این افراد با همکاران داخلی و خارجی خود، رسانه‌ها، مردم و دانشجویان برقرار می‌کنند نه تنها بر وضعیت فعلی ارتباطات علمی بلکه بر تثبیت، تضعیف، و یا پیدایش انگاره‌های آینده در جوامع علمی تأثیر عمیقی دارد. رفتار دانشمندان و پژوهشگران به عنوان تولیدکننده و استفاده کننده اصلی منابع علمی باید مورد مطالعه قرار گیرد تا عوامل موثر بر رفتار آنان از نظر ارتباطات علمی شناسایی شده و برنامه‌ریزی برای آینده این ارتباطات بر اساس آن انجام پذیرد.

دانشگاه رازی کرمانشاه که بدلیل دسترس پذیری آن بعنوان جامعه پژوهش فعلی انتخاب شده است، یکی از دانشگاه‌های دولتی تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است، سال ۱۳۵۱ تأسیس شده و اکنون بیش از ۳۲۰ عضو هیأت علمی و ۱۳ هزار دانشجو دارد. بر اساس اطلاعات موجود در وب سایت این دانشگاه^۳، دانشگاه رازی در حال حاضر دارای ۸ دانشکده، ۴۳ گروه آموزشی، ۲۸ آزمایشگاه و ۵ مرکز تحقیقاتی می باشد. در این پژوهش، پژوهشگر به دنبال آن است تا به چگونگی ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه پی برده و برخی از عوامل موثر بر این ارتباطات را شناسایی کند.

1. Hurd
2. Garvey & Griffith
3. www.razi.ac.ir

۳-۱. اهمیت و ارزش تحقیق

ارتباطات علمی نقش مهمی در نحوه تأمین نیاز اطلاعاتی و برون‌داد علمی و آموزشی اعضای هیأت علمی ایفا می‌کند. برای شناخت چگونگی وضعیت علمی دانشگاهها و چرایی این وضعیت، بررسی شبکه ارتباطات علمی موجود در آن دانشگاه و ارتباطات درون و برون دانشگاهی اعضای هیأت علمی، مهم و تأثیر گذار است. تاکنون پژوهش مشابهی در کشور برای پی بردن به وضعیت ارتباطات علمی پژوهشگران و اعضای هیأت علمی سازمان‌های خاص انجام نشده است. این درحالیست که اعضای هیأت علمی تأثیر بسیار زیادی در وضعیت پژوهشی هر حوزه علمی دارند. در این پژوهش سعی می‌شود ارتباطات علمی اعضای هیأت علمی دانشگاه رازی و نقش آن در فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی این افراد و نیز عوامل تأثیر گذار بر این ارتباطات شناسایی شود. این کار سبب درک بهتر ارتباطات علمی موجود در این دانشگاه شده و در صورت استفاده از آن توسط تصمیم‌گیران موجب کمک به رفع چالش‌ها و کاستی‌های موجود خواهد شد. انجام این پژوهش و پژوهش‌های مشابه می‌تواند به روشن نمودن جایگاه عوامل مختلف موثر بر ارتباطات علمی بعنوان یکی از مهمترین مسائل تأثیر گذار بر تولید و رشد علم در کشور، کمک نماید.

۴-۱. کاربرد نتایج تحقیق

با توجه به مشخص بودن وضعیت علمی و آموزشی دانشگاه رازی، نتایج این پژوهش می‌تواند جایگاه ارتباطات علمی و میزان و چگونگی استفاده از ابزارهای ارتباطی موجود را در این دانشگاه بعنوان یکی از دانشگاه‌های دولتی کشور که در طول سالهای اخیر همیشه جایگاه میانه و یا خوبی در بین سایر دانشگاه‌های دولتی از نظر شاخص‌های تولید علم داشته، مشخص نماید.

نتایج این پژوهش مورد استفاده پژوهشگران حوزه‌های ارتباطات و تولید علم کشور قرار خواهد گرفت تا از آن بعنوان یکی از نخستین گام‌ها، برای توجه بیشتر به این مقوله‌ی بسیار مهم و تأثیر گذار در علم استفاده نمایند. از طرفی نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده مسئولان دانشگاه رازی قرار بگیرد تا برای بهبود جایگاه این دانشگاه در چرخه‌ی علمی کشور از آن بهره ببرند. بعلاوه سایر دانشگاه‌های کشور و سیاستگذاران بخش‌های کلان علمی و پژوهشی نیز می‌توانند از نتایج چنین پژوهش‌هایی به منظور برنامه‌ریزی دقیق‌تر و مناسب‌تر بهره‌گیری کنند.